

УДК 340.12 «1940/1960»

DOI: 10.33098/2078-6670.10.22.99-109

ФОРМИ ПРОТИДІЇ МОЛОДІЖНОМУ СУБКУЛЬТУРНОМУ РУХУ В СРСР У 1940-1960-Х РР.: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Федик Лідія Богданівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри «Право»

ПВНЗ Університетет Короля Данила

м. Івано-Франківськ, вул. Є.Коновальця 35, 76018, Україна

e-mail: lidiia.fedyk@ukd.edu.ua

ORCID: 0000-0003-2033-8087

Мета. Метою дослідження є аналіз основних форм і методів протидії держави і суспільства в СРСР молодіжному субкультурному рухові у 1940-1960-х рр. **Методика** охоплює сукупність методів та логічну послідовність їх використання, що визначалася проблематикою та особливостями предмету історико-правового дослідження. **Методи.** Застосування загальнонаукових методів аналізу, синтезу та абстрагування дозволило емпірично вивчити молодіжну субкультуру у 1940 – 1960-х рр. Історико-правовий метод дав змогу розглянути молодіжну субкультуру як явище конкретної епохи з врахуванням впливу економічних, соціальних, ідеологічних факторів. Порівняльно-правовий метод у нашому дослідженні був корисним для співставлення заходів, що застосовувалися стосовно молодіжної субкультури партійними, молодіжними організаціями, правоохоронними органами та освітніми закладами. **Результати.** У ході дослідження встановлено, що молодіжний субкультурний рух в СРСР був неоднорідним. З'ясовано, що незважаючи на аполітичний характер руху, у межах холодної війни і протистояння з Заходом він розглядався як загроза існуючому суспільному ладу та таким, що суперечить офіційній ідеології. Це створювало передумови для боротьби з ним, які здійснювалися із залученням партійного та комсомольського апаратів. **Наукова новизна.** Встановлено, що основними формами боротьби із молодіжним субкультурним рухом були позасудові, які передбачали моральний тиск, виключення з комсомолу, навчального закладу, позбавлення стипендії, публічне приниження. **Практична значимість.** Полягає в тому, що основні положення, та висновки, викладені в дослідженні, можуть бути використані: 1) в наукових дослідженнях, пов'язаних вивченням особливостей та законодавчих засад репресивної політики радянської влади; 2) в навчальному процесі, в ході викладання розділів, що стосуються державно-правового розвитку країн Центрально-Східної Європи.

Ключові слова: субкультура, молодь, стиляги, комсомол, примус.

Lidiia Fedyk,

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Law of the King Danylo University,
35 Konovalets street., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine,
e-mail: lidiia.fedyk@iful.edu.ua*

FORMS OF COUNTERACTION TO THE YOUTH SUBCULTURAL MOVEMENT IN THE USSR IN THE 1940S-1960: HISTORICAL AND LEGAL ASPECT

Goal. *The aim of the study is to analyze the main forms and methods of counteraction of the state and society in the USSR to the youth subcultural movement in 1940-1960. **The method** covers a set of methods and logical sequence of their use, which was determined by issues and features of historical and legal research. **Methods.** The use of general scientific methods of analysis, synthesis and abstraction allowed to empirically study the youth subculture in 1940 - 1960's. Historical and legal method allowed to consider the youth subculture as a phenomenon of a particular era, taking into account the influence of economic, social and ideological factors. The comparative law method in our study was useful for comparing the measures applied to the youth subculture by party, youth organizations, law enforcement agencies and educational institutions. **Results.** The study found that the youth subcultural movement in the USSR was heterogeneous. It was found that, despite the apolitical nature of the movement, within the Cold War and confrontation with the West, it was seen as a threat to the existing social order and contrary to official ideology. This created the preconditions for combating it, which were carried out with the involvement of the party and Komsomol apparatuses. **Scientific novelty.** It was established that the main forms of struggle against the youth subcultural movement were extrajudicial, which provided for moral pressure, expulsion from the Komsomol, an educational institution, deprivation of a scholarship, and public humiliation. **Practical significance.** It is that the main provisions and conclusions set out in the study can be used: 1) in research related to the study of the features and legal principles of the repressive policy of the Soviet government; 2) in the educational process, during the teaching of sections relating to the state and legal development of Central and Eastern Europe.*

Key words: *subculture, youth, stilyagi, Komsomol, coercion.*

Постановка проблеми. Сьогодні право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань належить до невід'ємних прав людини, що відповідно закріплено у ст. 34 Конституції України і ряді міжнародно-правових актів (ст. 10 Європейської конвенції про права людини). Зміст свободи думки і слова полягає в тому, що ніхто не може заборонити людині дотримуватися своїх думок, певним чином відображати об'єктивну дійсність у своїх уявленнях та публічно висловлювати ці матеріалізовані в мові відображення, в тому числі, погляди та переконання. Останні, при цьому, можуть стосуватися будь-яких сфер: зовнішньої політики, державної влади, економічних процесів, освіти і культури, розвитку законодавства тощо. Свобода слова створює значну гарантію громадського контролю над державною владою [19]. У вузькому, правовому тлумаченні свобода є можливістю людини вчиняти ті чи інші конкретні дії в межах, встановлених правом [4, с. 164]. Важливість права на свободу думки полягає у можливості безбоязно висловити власну точку зору, що забезпечує плюралізм у суспільстві та пошук альтернативних шляхів розвитку, узгодження інтересів у суспільстві. Коли ми говоримо про право людини то маємо на увазі, за висловом Джона Стюарта

Мілла «що вона обґрунтовано претендує на свій захист з боку суспільства у своїй можливості володіти цим правом, силою закону, або через освіту і формування суспільної думки» [5, с. 1]. Для реалізації прав людини важливим є їх забезпечення юридичними засобами здійснення, охорони й захисту. Наявність єдиної обов'язкової ідеології зазвичай обмежує свободу думки, слова і переконань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість сучасних досліджень розглядають молодіжну субкультуру з культурологічної точки зору (вивчення особливостей стилю) – Х.Лозинська [10], Ю.Музалевська [12], або ж історичний розвиток явища – В.Козлов [3], О.Пагіря [18], К. Рот-Ай [20], Г.Ципурський [23], О. Ярликова [24]. Водночас відчувається брак наукових праць, які б дали юридичну оцінку явища молодіжної субкультури, та встановили співмірність покарань і потенційної небезпеки, яку рух мав для держави.

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати основні форми і методи протидії держави і суспільства молодіжному субкультурному рухові у 1940-1960-х рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Друга світова війна суттєво вплинула на свідомість населення СРСР, оскільки дала змогу долучитися до демократичного суспільства у якому не тільки проголошувалися, але й гарантувалися права і свободи людей. Це обумовило зміну цінностей радянського суспільства, появу вільнодумства, що зачепило практично усі верстви населення СРСР. Однак очікуваних змін у бік демократизації у радянському суспільстві не відбулося. Водночас по завершенню Другої світової війни і розширення сфери впливу СРСР на ряд країн Центрально-Східної Європи, відбулося поширення комуністичної ідеології у ці країни. Спроби нав'язування єдиної ідеології у країнах у яких були міцними демократичні традиції, викликало несприйняття та протест. Однією із форм протесту була поява молодіжної субкультури.

Молодь, як соціально-демографічна група, що проходить стадію соціалізації, характеризується специфічними соціальними позиціями. Доступ молоді СРСР до нової соціально-політичної і ціннісної системи суспільства зумовив ювентизацію (соціальні зміни і нововведення, які є результатом активної діяльності молоді). Молодь не просто пристосовувалася до суспільства, але стала суб'єктом соціальної діяльності. Це дуже контрастувало з інфантильністю, аморфністю та конформізмом радянського суспільства. Жорстка система контролю над процесом соціалізації, процесами виховання молоді, обмеження автономії особистості, суперечності між соціальним середовищем та бажаннями молодіжної спільноти, її соціальним розвитком, для повноцінного буття, задоволення її різноманітних потреб, зумовив вироблення несприйняття існуючої реальності, формування нових життєвих стратегій молоді (стратегії самореалізації поза запропонованими державою лінійного шляху розвитку), що знайшло відображення у певному типі поведінки. Післявоєнна молодь уже не хотіла боротися за комуністичні ідеали, а хотіла свободи [11, с. 30-34].

Першою молодіжною субкультурою у СРСР стали «стиляги», характерними особливостями якої був нонконформізм, наслідування західного способу життя (стилю одягу, музики, танців), а також специфічний сленг. Розквіт стиляжництва припав на період хрущовської відлиги, хоча перші стиляги з'явилися в СРСР наприкінці сталінської епохи, на початку 1950-х років. Стиляги були явищем чисто радянським, хоча з'явилися вони як результат впливу західної культури.

В 1947 році, відповідно до «нової зовнішньої політики», в СРСР була оголошена кампанія по «боротьбі з підлабузництвом перед Заходом». А в січні 1948 року в побут увійшло поняття «безрідний космополіт», яке прозвучало у виступі члена Політбюро ЦК КПРС Жданова. Починаючи з цього часу і практично до початку хрущовської «відлиги» все західне мистецтво, що не вписувалося в канони «соціалістичного реалізму», оголошувалося ворожим [23, с. 60]. Боротьба сталінського режиму проти стиляг, наприкінці 1940-х рр., відбувалась у межах кампанії боротьби проти «безрідного космополітизму», спрямованої на ліквідацію західних впливів у внутрішньому житті СРСР і кваліфікувалася як «низькопоклонство перед Заходом». Найпоширенішими репресивними заходами були моральні утиски, критика, виключення з навчального закладу або звільнення з роботи, виключення з комуністичної партії. Численні фейлетони, карикатури та критичні статті, кінострічки мали на меті не тільки висміяти й виявити «низьку аморальну сутність» радянських тинейджерів, а й показати їх як потенційних ворогів радянської влади [18].

Таким чином, комуністична партія запустила громадську кампанію проти цього явища, що здавався їй вторгненням «буржуазної» молодіжної культури, одним із проявів «холодної війни». Партія приділяла пильну увагу молодіжній політиці оскільки вважалося, що роль молоді є ключовою у формуванні майбутнього Радянського Союзу, так як саме вона побачить перехід соціалізму в комунізм. Крім того, після Другої світової війни молодь складала близько 47% населення в 1959 році (згідно з переписом населення 1959 р з 117 534 315 чол. населення Української РСР 54 796 718 чол. досягли віку 25 років), що означало важливість залучення її в колектив в інтересах не тільки світлого майбутнього, а й сувору реальність. Керівництво комсомолу ставило метою кампанії усунення «згубного впливу Заходу» і впровадження відповідних комуністичних цінностей та світогляду серед молоді за допомогою організації її дозвілля [23, с. 62].

Викриття культу особи Й.Сталіна на XX з'їзді КПРС у 1956 році започаткувало новий період в житті радянської держави. Ліберальні перетворення, що почалися услід за з'їздом хоча і мали неповний характер, але порівняно із сталінською епохою справляли враження справжньої «відлиги». Суттєве, хоча й тимчасове, ослаблення тоталітарного контролю держави, загальна демократизація способів управління культурою значно пожвавили культурні процеси в СРСР, роблячи можливим те, що десятиріччями було забороненим і переслідувалося. До того ж після Другої світової війни радянське суспільство деякий час зберігало відкритість щодо Заходу. Люди ще носили речі, прислані по ленд-лізу, а в радянських кінотеатрах йшли «трофейні» західні кінострічки.

За таких умов у другій половині 1950-х років зростає чисельність любителів джазу, танців та західних фільмів або іншими словами – стиляг. Саме слово було не самоназвою, а винаходом офіційної радянської преси. Вперше воно було використане в сатиричному нарисі Д. Біляйва «Стиляга», що був надрукований в журналі «Крокодил» у 1949 році в рубриці «Типи, що йдуть у минуле». В фельетоні описувався вечір в студентському клубі, де з'являється безглуздо виряджений на закордонний манер, зухвалий, неосвічений юнак, що хизується своїм строкатим одягом і навичками в закордонних танцях. І всі ці навички, за словами автора, викликають сміх та бридливу жалість в інших студентів. В тому ж випуску, була опублікована стаття про «безрідних космополітів», що стало сигналом для початку кампанії проти західних впливів [2].

В.Козлов на основі свідчень сучасників виділяє три категорії стиляг:

1. «Золота молодь» – вузька група, яка складалася з дітей партпрацівників, вчених, відомих діячів культури. Для них стиляжництво було лише модою і підкресленням того, що вони належать до радянської еліти.

2. Піжони – у них не було ніяких переконань, вони просто були модниками. Їм не важливо було, яка влада – головне добре провести час.

3. Переконані – вихідці зі звичайних сімей (службовців, робітників), які дійшли до всього самі. Вони читали твори заборонених радянських письменників – Ахматову, Зощенка за які можна було отримати термін 15 років (на підставі «Зведеного списку книг, які підлягали виключенню з бібліотек і книготорговельної мережі»). Міра покарання часто залежала від рівня «антирадянського» характеру книги, що встановлювала спеціальна експертиза під час слідства і в багатьох випадках різнилася залежно від ситуації [3, с. 51].

Найбільшими осередками молодіжної субкультури наприкінці 1940–1950-х стали російські міста Ленінград і Москва, у яких найсильніше були відчутні західні культурні віяння через вплив іноземних туристів. У середині 1950-х вона стихійно проникла на периферію, охопивши своїм впливом радянських тинейджерів уже у Казані, Нижньому Новгороді, Пермі, Баку, Ташкенті, Алма-Аті. Не останню роль у цьому процесі відіграли гуртки стиляг у столиці радянської України – Києві [18].

З ідеологічної точки зору «стиль» був далекою, ворожою культурою. Водночас представники субкультури не брала участі в будь-яких заходах, офіційно заборонених законом, а тому відповідно не було підстав для застосування покарання. Щоб вирішити цю проблему, влада намагалася зобразити стиляг як асоціальні елементи. До цього підключалося преса, освітні заклади, комсомол. Достатньо згадати лозунг «Сьогодні ти граєш джаз, а завтра – Батьківщину продаш». Випускались різні «викривальні» статі і плакати [21].

Для боротьби проти «стиляжної» субкультури у 1950 – 1960-х рр. було залучено партійно-комсомольський актив, органи державної безпеки та Всесоюзний ленінський комуністичний союз молоді (ВЛКСМ – комсомол). ВЛКСМ почав масовану кампанію проти відхилень в 1954–1955 рр. Переслідування, про які йтиметься далі, традиційно прийнято називати позасудовими, але, використовуючи термінологію Геннадія Кузовкіна можна визначити як «партійно-комсомольські». Партійні і комсомольські організації всіх рівнів мали власний репресивний потенціал. Вони повсякденно і повсюдно виконували функції нагляду і соціальної селекції (причому не тільки внутрішньої, але і зовнішньої), що і робило їх основою системи тотального контролю [8, с. 101]. Д.І. Зубарєв запропонував критерій для розмежування «внутрішніх» і «зовнішніх» партійно-комсомольських переслідувань: якщо перші представляли собою позасудові переслідування в повному розумінні слова, то другі могли бути оскаржені в суді, так як реалізовувалися державними структурами. Для комуністів і комсомольців, оскільки вони були «добровільними» членами цих організацій, основними були «внутрішні» переслідування, але й «зовнішні» аж ніяк не виключалися. Спектр «зовнішніх», або додаткових, переслідувань був широкий: від доган по адміністративній лінії, звільнень, відрахувань (простих і з «вовчим квитком» – документом з позначкою про політичну неблагонадійність, який позбавляв його власника права займати посаду в державних установах, вчитися у будь-якому навчальному закладі) до арешту.

У березні 1956 р. відділом пропаганди і агітації давалися наступні пропозиції ЦК ВЛКСМ: «Надати право директорам вузів за погодженням з партійними і громадськими організаціями відраховувати з університетів без права подальшого поновлення –

студентів, які порушують правила суспільної поведінки і розпорядку, а також мають протягом двох років незадовільні оцінки на екзаменаційних сесіях. Рекомендувати директорам вузів виселяти з гуртожитку за порушення правил співжиття, а також за систематичний пропуск занять. Надати право директорам вузів і технікумів за рішенням вченої і педагогічного рад позбавляти на деякий час стипендій тих студентів, які систематично пропускають заняття, не виконують в строк навчальних завдань і порушують правила суспільної поведінки» [8, с. 104].

Комсомольським організаціям, райкомам, міськкомам, обкомів, ЦК ЛКСМ доручалося покінчити з позицією неутручання стосовно непрацюючої і незайнятої молоді, взяти найактивнішу участь у формуванні цієї молоді, залученні її до суспільно-корисної праці. Виключення з комсомолу мало негативні наслідки для подальшого здобуття освіти, навіть попри атестат із високими оцінками.

Інтенсивна кампанія була запущена в серпні 1955 року, коли ЦК ВЛКСМ розіслав місцевим комсомольським організаціям секретний лист. Лист вимагав інтенсифікації боротьби з «аморальною поведінкою», і не тільки репресивним способом: містилася вимога поліпшення матеріальних умов дозвілля. Місцеві комітети ВЛКСМ швидко відгукнулися організацією патрулів і рейдів, в ході яких добровольці, з числа самих комсомольців, наглядали за заняттями молоді, іноді вдаючись навіть до допомоги міліції. Найчастіше стиляг звинувачували у порушенні громадського порядку [23, с. 65].

У боротьбі проти «вестернізованої» молоді комсомол часто використовував символічне насильство цензури і публічного шельмування. У пресі стиляг ганьбили поіменно, не забуваючи вказати їх особисті дані [17]. Дещо рідше комсомольські патрулі при зустрічі з «вестернізованою» молоддю вдавалися до фізичного насильства.

Найактивніше проти стиляг застосовувалися громадські методи впливу. До боротьби зі стилягами залучали «бригади добровільного сприяння міліції», до складу яких входила молодь, приблизного зі стилягами віку (комсомольські патрулі, народні дружини, бригади сприяння міліції), які здійснювали нагляд за суспільним порядком. Це був різновид участі населення у правоохоронній діяльності. Постанова про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні була прийнята ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР 2 березня 1959 року. З того моменту почалося створення народних дружин на підприємствах, в установах, в радгоспах, колгоспах, навчальних закладах і будинкових управліннях під контролем і керівництвом партійних органів. У разі правопорушення вони мали право затримати людину і доставити її у відділення міліції для розгляду, а з 1974 року отримали право складати протоколи про порушення порядку і перевіряти документи. У законодавстві була передбачена адміністративна відповідальність за непокору розпорядженню дружинника [1]. Трактування поняття «порядок» і «порушники», часто було розмитим і змінним, що давало можливість дружинникам самим вирішувати, кого вважати «стилягою», «хуліганом», «дармоїдом», «туніядцем» [20, с. 29]. Тих, хто потрапляв у цю категорію, очікували різноманітні покарання. Стиляжництво в кримінальному кодексі не значилось і розглядалось як «антисуспільні прояви в побуті». Стиляг, відводили в комітет комсомолу, відділок міліції, насильно стригли, відбирали чи псували одяг, фотографували для розгромних статей в пресі і стендів, таким чином принижуючи честь і гідність молодих людей. «Хуліганство» і «тунеядство» були заборонені законом і карались аж до позбавлення волі від 2 до 5 років. Загалом у партійної верхівки межа між стиляжництвом і справжнім правопорушенням була дуже хиткою, що, зазвичай, не йшло на користь звинувачуванню.

Бажання влади, а за нею і суспільства «переробити» нонконформістів виливалось в численні обговорення стиляг на комсомольських та студентських зібраннях, в догани по комсомольській лінії. Якщо це не допомагало, непокірних відчислювали з ВНЗ, виселяли з гуртожитків, позбавляли можливості здобути вищу освіту, виключали з рядів ВЛКСМ, що в СРСР було рівнозначним позбавленню людини права на достойне існування в суспільстві.

Дорогі «західні» речі, які носили стиляги, викликали підозри в нелегальних доходах (нетрудові доходи – доходи, одержані власником або володільцем майна незаконним шляхом, а також внаслідок незаконної трудової діяльності чи вчинення злочину) і підпільних угодах, що тягнуло за собою притягнення до відповідальності. Конституція СРСР (ст.12) та конституції союзних республік (в УРСР – ст. 14 Конституції УРСР) [7], 209 стаття КК РСФРР, крім вказівки на неприпустимість бродяжництва та жебрацтва, встановлювала і відповідальність за паразитичний спосіб життя [16]. Під словом «паразити» в СРСР розумілися люди, які жили за рахунок оточуючих. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 23 липня 1951 року «Про заходи боротьби з антигромадськими, паразитичними елементами» передбачав, з метою «запобігання і попередження злочинів» та для «залучення їх до праці», виселення у віддалені райони СРСР на строк до 5 років осіб, затриманих за жебрацтво та бродяжництво [13, с. 36]. 12 червня 1961 року Президія Верховної Ради СРСР, на основі ст. 12 Конституції, прийняла указ «Про посилення боротьби з особами, які ухиляються від суспільно-корисної праці і ведуть антигромадський паразитичний спосіб життя» (життя за рахунок чужої праці, за чужий рахунок, паразитичне існування за рахунок суспільства) [15]. Під дію закону потрапляли різноманітні верстви населення, а його невизначено широке формулювання, пояснювалося «тим, що форми паразитизму настільки різноманітні, мінливі, багатолікі, що включення їх вичерпного переліку до закону означало б звуження, обмеження дієвості названої кримінально-правової норми [6, с. 69]. Указ став гнучким інструментом для переслідування недостатньо лояльних громадян. У 1970 році стаття про дармоїдство була включена до Кримінального кодексу РРФСР [14]. Вершиною громадських і наукових дискусій на цю тему став прийнятий у 1961 році на XXII з'їзді КПРС «Моральний кодекс будівника комунізму», де прописувалося, що справжня радянська людина проста, скромна і, звичайно, працююча [9, с. 223]. Оскільки працювати необхідно кожному, той, хто цим нехтував, вважався злочинцем. Крім того діяли кримінальні статті – ст. 162 КК РРФСР за заняття незаконним промислом, ст. 88 КК РРФСР за валютні спекуляції, 154 стаття КК РРФСР забороняла дії по скупці товарів з метою їх подальшого перепродажу [22].

Масова кампанія проти тунеядства, розпочата на початку 1960-х: небажання працювати сприймалось як відмова бути радянською людиною, представником радянського суспільства.

Обговорення молодих людей із «аморальним» способом життя на комсомольських і студентських зборах, проведення бесід із батьками, вуличні рейди дружинників, профілактичні заходи КДБ проти «антисоціальних елементів» серед молоді, виключення зі складу вишів та комсомолу – заходи, які мали вберегти радянську молодь від вільнодумства та небезпечного для влади наслідування «буржуазних» еталонів культури. Подібне ставлення викликало відповідну реакцію – стиляги замикались усередині своїх компаній і від простого захоплення західною поп-культурою, переходили до несприйняття радянської дійсності.

Унаслідок репресій та поступового дорослішання першого покоління радянських стиляг до початку 1960-х років хвиля першої в СРСР молодіжної субкультури пішла на спад, поступившись місцем строкатішій масовій моді брежнєвського добробуту [18].

Отже, поширення молодіжних субкультур після Другої світової війни було загальносвітовою тенденцією. Однак якщо у інших країнах право на самовираження гарантувалося законом і в більшості випадків не обмежувалося, у СРСР подібні вияви сприймалися як небезпечні і такі, що суперечать офіційній ідеології, а отже підлягають переслідуванню та покаранню. В основному щодо стиляг застосовувалися позасудові методи впливу, які були у розпорядженні партійних та комсомольських організацій. При цьому представники молодіжної субкультури у більшості випадків не мали можливості правового захисту свого права на свободу вираження думки та слова, оскільки у Радянському Союзі зберігався «класовий» підхід до розуміння прав і свобод людини, а право на «свободу вираження поглядів» розглядалося як «буржуазне» і непотрібне для трудящих.

Список використаних джерел

1. Алексенко Ф. Дружною толпой: чем занимались дружинники в СССР. *Общество*. 2017. 5 апреля URL: <https://www.rbc.ru/photoreport/05/04/2017/58e4b7fe9a7947ddf1d661db>
2. Історія стиляг. Молодіжна субкультура в СРСР (1950-1960 pp). URL:
3. Козлов В. Стиляги: молодые, смелые, свободные. М: Амфора, 2015. 224 с. URL: <https://www.litres.ru/vladimir-kozlov/stilyagi/chitat-onlayn/>
4. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. К.: ЮрінкомІнтер, 2004. 336 с.
5. Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights->
6. Кондрашков Н.Н. Против закона и совести. М.: Юридическая литература, 1989. 157 с.
7. Конституция СССР 1936 года URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1936.htm>
8. Кузовкин Г.В. Партийно-комсомольские преследования по политическим мотивам в период ранней «оттепели». *Корни травы*: сб. ст. молодых историков / под ред. Л.С. Ереминой, Е.Б. Жемковой. М. 1996. С. 100–124. <http://old.memo.ru/library/books/korni/chapter10.htm>
9. Ластовка Т. В. Тунеядство в СССР (1961-1991): юридическая теория и социальная практика. *Антропологический форум*. 2011. № 14. С. 212-229.
10. Лозинська Х. Основні стильові засади розвитку костюма «стиляг». *Народознавчі зошити*. 2012. № 1. С. 108-112.
11. Мачуліна І. І. Соціологія молоді: конспект лекцій з дисципліни для студентів спеціальності «Соціологія». Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2013. 92 с.
12. Музалевская Ю. Стиляги как феномен отечественной послевоенной моды. *Труды Санкт-Петербургского государственного института культуры*. 2007. Т. 172. Вып. 2. С. 122-127.
13. На «краю» советского общества: социальные маргиналы как объект государственной политики 1945–1960-е гг. / авт.-сост. Е.Ю. Зубкова, Т.Ю. Жукова. М.: РОССПЭН, 2010. 816 с.

14. О внесении дополнений и изменений в Уголовный и Уголовно-процессуальный кодексы РСФСР: Указ Президиума ВС РСФСР от 25 февраля 1970 года URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_7253.htm

15. Об усилении борьбы с лицами, уклоняющимися от общественно полезного труда и ведущими антиобщественный паразитический образ жизни: Указ Президиума Верховного Совета РСФСР от 4 мая 1961 URL: https://web.archive.org/web/20160305030157/http://uristu.com/library/sssr/usr_5681/

16. Об утверждении Уголовного кодекса РСФСР: Закон РСФСР от 27.10.60 URL: <https://zakonbase.ru/content/part/417246>

17. Охотники за подтяжками. *Комсомольская правда*. 1960. 1 июля. № 154

18. Пагіря О. Під західним брендом: «стиляжний» спосіб життя молоді в СРСР був формою соціокультурного протесту. *Український тиждень*. 2012. 19 січня. № 3 (220).

19. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. Відпов. редактор: Ю.І. Римаренко. К.: КНТ, 2006. 740 с. https://pidru4niki.com/10611207/pravo/svoboda_dumki_slova

20. Рот-Ай К. Кто на пьедестале, а кто в толпе? Стиляги и идея советской «молодежной культуры» в эпоху «оттепели». *Неприкосновенный запас: дебаты о политике и культуре*. 2004. № 4. С. 26-33 URL: http://magazines.russ.ru/nz/2004/4/ra4.html#_ftn4.

21. Субкультура советских времен: чем жили стиляги-антисоветчики URL: <https://bigpicture.ru/?p=652558>

22. Уголовный кодекс РСФСР от 27.10.1960 г. URL: https://lawrussia.ru/bigtexts/law_3558/page5.htm

23. Циपुरский Г. В. «Комсомолу приходится объявить беспощадную и решительную войну против всех типов стиляг». Политика в отношении «вестернизированной» молодежи в Советском Союзе при Н. С. Хрущеве. *Новейшая история России*. 2013. № 3. С. 55–83.

24. Ярликова О. А. Особистий досвід громадян УРСР в освоєнні «Заходу» в 1953–1964 рр. *Актуальні проблеми філософії та соціології: наук.-практ. журн.* 2015. Вип. 5. С. 220-224.

References

1. Aleksenko, F. (2017, April 5). Druzhnoyu tolпой: chem zanimalis druzhinniki v SSSR [In a friendly crowd: what did the vigilantes do in the USSR]. *Obshchestvo*. Retrived from: <https://www.rbc.ru/photoreport/05/04/2017/58e4b7fe9a7947ddfid661db>

(in Russian)

2. Style story. Youth subculture in the USSR (1950-1960) Retrived from: <https://smekni.com/a/134735/storya-stilyag-molodzhna-subkultura-v-srsr-1950-1960-rr/> (accessed 11 October 2020) (in Ukrainian)

3. Kozlov, V. (2019). Stilyagi: molodye, smelye, svobodnye [Hipsters: young, brave, free]. М.: Amfora. Retrived from: <https://www.litres.ru/vladimir-kozlov/stilyagi/chitat-onlayn/> (in Ukrainian)

4. Kolodii, A.M., Oliinyk, A.Iu. (2004). Prava liudyny i hromadianyna v Ukraini: navch. posib. [Human and civil rights in Ukraine: a textbook]. К.: YurinkomInter. (in Ukrainian)

5. Compass: A Handbook on Human Rights Education for Youth. Retrived from: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-> (accessed 2 November 2020) (in Ukrainian)

6. Kondrashkov, N.N. (1989). Protiv zakona i sovesti [Against the law and conscience]. M.: Yuridicheskaya literatura. (in Russian)
7. USSR Constitution of 1936. Retrived from: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnst1936.htm> (accessed 23 October 2020) (in Russian)
8. Kuzovkin, G.V. (1996). Partiyno-komsomolskiye presledovaniya po politicheskim motivam v period ranney «ottepeli» [Party and Komsomol persecution for political reasons during the early "thaw"]. Korniy travy: sb. st. molodykh istorikov / pod red. L.S. Ereminoy. E.B. Zhemkovoy (pp. 100-124). M. 1996. (in Russian)
9. Lastovka, T. V. (2011). Tuneyadstvo v SSSR (1961-1991): yuridicheskaya teoriya i sotsialnaya praktika [Parasitism in the USSR (1961-1991): legal theory and social practice]. *Antropologicheskij forum*, 14, 212-229. (in Russian)
10. Lozynska, Kh. (2012). Osnovni stylovi zasady rozvytku kostiuma «styliah» [The main styles ambush the development of the suit "style"]. *Narodoznavchi zoshyty*, 1, 108-112. (in Ukrainian)
11. Machulina, I. I. (2013). Sotsiologhiia molodi: konspekt lektsii z dystsypliny dlia studentiv spetsialnosti «Sotsiologhiia» [Sociology of youth: a synopsis of lectures on the discipline for students majoring in "Sociology"]. Dniprodzerzhynsk, DDTU. (in Ukrainian)
12. Muzalevskaya, Yu. (2007). Stilyagi kak fenomen otechestvennoy poslevoennoy mody [Hipsters as a phenomenon of domestic post-war fashion]. *Trudy Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo instituta kultury*, 172, issue 2, 122-127. (in Russian)
13. Zubkova, E.Yu., Zhukova, T.Yu. (Comps.). (2010). Na «krayu» sovetskogo obshchestva: sotsialnye marginaly kak obekt gosudarstvennoy politiki 1945–1960-e gg. [On the "edge" of Soviet society: social marginal people as an object of state policy 1945-1960s.]. M.: ROSSPEN. (in Russian)
14. On amendments and additions to the Criminal and Criminal Procedure Codes of the RSFSR: Decree of the Presidium of the RSFSR Supreme Council (1970, February 25) Retrived from: http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_7253.htm (accessed 2 November 2020) (in Russian)
15. On strengthening the struggle against persons who evade socially useful labor and lead an antisocial parasitic lifestyle: Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the RSFSR (1961, May 4) Retrived from: https://web.archive.org/web/20160305030157/http://uristu.com/library/sssr/usr_5681/ (accessed 4 November 2020) (in Russian)
16. On the approval of the Criminal Code of the RSFSR: Law of the RSFSR (1960, October 27) Retrived from: : <https://zakonbase.ru/content/part/417246> (accessed 4 November 2020) (in Russian)
17. Okhotniki za podtyazhkami [Bracers hunters]. *Komsomolskaya pravda*, 1960. 1 iyulya. (154) (in Russian)
18. Pahiria, O. (2012, January 19). Pid zakhidnym brendom: «styliazhnyi» sposib zhyttia molodi v SRSR buv formoiu sotsiokulturnoho protest [Under the Western brand: the "stylish" way of life of young people in the USSR was a form of socio-cultural protest]. *Ukrainskyi tyzhden*. 3 (220) (in Ukrainian)
19. Rymarenko Yu.I. (Ed.). (2006). Pryvatne zhyttia i politsiia. Kontseptualni pidkhody. Teoriia ta praktyka. [Privacy and police. Conceptual approaches. Theory and practice]. K.: KNT (in Ukrainian) https://pidru4niki.com/10611207/pravo/svoboda_dumki_slova
20. Rot-Ay, K. (2004). Kto na pedestale. a kto v tolpe? Stilyagi i ideya sovetskoy «molodezhnoy kultury» v epokhu «ottepeli» [Who is on the podium and who is in the crowd?

Hipsters and the idea of Soviet "youth culture" in the era of the "thaw"]. *Neprikosnovennuyu zapas: debaty o politike i kulture*, 4, 26-33. (in Russian)

21. Subkultura sovetskikh vremen: chem zhili stilyagi-antisovetchiki. Retrived from: <https://bigpicture.ru/?p=652558> (accessed 3 November 2020) (in Russian)

22. The Criminal Code of the RSFSR dated October 27, 1960. Retrived from: https://lawrussia.ru/bigtexts/law_3558/page5.htm (accessed 4 November 2020) (in Russian)

23. Tsipurskiy, G. V. (2013). «Komsomolu prikhoditsya obyavit besposhchadnuyu i reshitelnuyu voynu protiv vseh tipov stilyag». *Politika v otnoshenii «vesternizirovannoy» molodezhi v Sovetskom Soyuze pri N. S. Khrushcheve* ["The Komsomol has to declare a merciless and decisive war against all types of dudes." Policy towards "Westernized" youth in the Soviet Union under Nikita Khrushchev]. *Noveyshaya istoriya Rossii*, 3, 55–83. (in Russian)

24. Yarlykova, O. A. (2015). Osobystyi dosvid hromadian URSS v osvoinni «Zakhodu» v 1953–1964 rr. [Personal experience of the citizens of the USSR in the development of the "West" in 1953-1964]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii: nauk.-prakt. zhurn*, 5, 220-224. (in Ukrainian)

*Стаття: надійшла до редакції 19.10.2020
прийнята до друку 30.10.2020*

*The article: is received 19.10.2020
is accepted 30.10.2020*

